

Konference Mezinárodní společnosti pro sociologii náboženství v Lipsku

Lucie Hlavinková – Roman Vido

Ve dnech 23. – 27. července 2007 se v Lipsku konala 29. konference International Society for the Sociology of Religion (ISSR), jejíž název zněl *Secularity and Religious Vitality* a které se zúčastnilo přibližně pět set účastníků z pětapadesáti zemí. ISSR představuje jednu z nejvýznamnějších platform pro všechny, kdo se zabývají (nejen) sociologickým studiem náboženství. Organizace vzešla z půdy katolické univerzity v belgické Lovani a u jejího zrodu stál v roce 1948 profesor Jacques Leclercq. Jakožto La Conférence Internationale de Sociologie Religieuse (CISR) byla původně silně spjata s katolickým a frankofonním „milieu“ a tvořila tak základnu tehdejší *sociologie religieuse*. Zatímco první z charakteristik postupem času zcela ustoupila, druhá si stále uchovává svůj význam, což se projevuje mimo jiné také tím, že vedle angličtiny představuje francouzština druhý oficiální jednací jazyk organizace i všech akcí jí pořádaných. Dvojazyčností se tudíž vyznačovala i tato konference.

Téma sekularizace a náboženské vitality bylo v příspěvcích účastníků podrobeno analýzám na mikro- i makro- úrovni. Zkoumána byla i interakce mezi nimi, ústící do případného konfliktu či koexistence – sekularizace i náboženská vitalita byly vnímány jako stálý předpoklad či neukončený proces. Starší sekularizační teorie, spojující sekularizaci s modernizací, byly kladeny do kontrastu s nejnovějším náboženským vývojem ve světě (např. expanzí letničního hnutí, nárůstem alternativní spirituality, islámských hnutí či politického hinduismu).

Program připravený organizátory konference byl velmi obsáhlý a pestrý. Kromě tří bloků plenárního zasedání probíhalo několik dalších typů setkání, tvořících dohromady propracovanou strukturu: tematické sekce, pracovní skupiny (zaměřené především na metodologii), fórum pro začínající výzkumníky, jazykové/regionální skupiny a recenzní diskuse nad novými publikacemi pod názvem *Author Meets Critics*. V těchto sekcích pak probíhaly velmi živé a bezprostřední diskuse a byla zde představena všechna důležitá témata současné sociologie náboženství: náboženství a sociální problematika (např. imigrace), téma těla, emocí a náboženské zkušenosti (např. v pentekostalismu či islámu), otázky náboženství ve vztahu k právu, genderu, násilí či médiím a mnohá další.

V úvodním bloku plenárního zasedání byly předneseny příspěvky týkající se situace v hostitelském Německu. Prezidentka organizačního výboru Monika Wohlrab-Sahrová zde prezentovala sekularizaci skrze tři dimenze konfliktu, a to na příkladu situace v bývalém východním Německu (rozpor mezi členstvem ve straně a církvi, vědeckým a křesťanským světovým názorem a mezi křesťanskou a marxistickou morálkou). Data k jejímu příspěvku pocházela z výzkumu, který zahrnoval tři generace obyvatel bývalé NDR. Velmi zajímavý byl také příspěvek Huberta Knoblaucha týkající se holistických hnutí, spirituality a lidového náboženství v Německu. Lidé na Západě jsou podle něj raději označováni za „spirituální“ než „náboženské“ – být „náboženský“ pro ně znamená být svázán s církví, být „spirituální“ znamená být svobodný. Spiritualita je zažívána, ne věřena (jako náboženství).

Druhý blok plenárního zasedání představil nové teoretické přístupy k sekularizaci a náboženské vitalitě. Detlef Pollack konfrontoval teorie individualizace (reprezentované zejména Danièle Hervieu-Légerovou a Grace Davie) s empirickými daty výzkumu a vyslovil přesvědčení, že nárůst alternativních forem náboženství nevyrovnává pokles tradiční religiozity. V dalším příspěvku, nazvaném „Gendering Secularization Theory“, Linda Woodheadová nabídla tezi, že proces sekularizace přímo souvisí se sexuálním osvobozením žen v 60. letech (v alternativních proudech náboženství, či spíše spirituality je 80% přívržekyň žen).

V dalších dnech mohli účastníci využít širokou nabídku jednotlivých tematických a pracovních skupin. V sekci o implicitním náboženství a současné spiritualitě, kterou sledovala Lucie Hlavinková, došlo bohužel ke změnám v programu. Některé příspěvky se vůbec neobjevily, jiné se slibným názvem pak nesplnily očekávání. Jedním z těch zajímavějších byl příspěvek Keese De Groota s názvem „Three Types of Liquid Religion“, zabývající se náboženskými iniciativami mimo institucionalizované náboženství a církevními iniciativami v sekularizovaném světě (např. bohoslužbami v nemocnici, na něž chodí členové i nečlenové církve, či aktivitami pro rodiny s dětmi).

Jednou z nejatraktivnější znějících byla pracovní skupina s názvem *New Visual Methods in Religious Studies* vedená Hubertem Knoblauchem, který představil videoanalýzu mariánského zjevení v německém Marpingenu. Velmi důležitým prvkem při videoanalýze je faktor času, tzn. nejedná se o pouhou ikonografii, ale je zde ukázána strukturovanost. Ženy, které zažívají vidění, používají svá těla tak, aby daly na vědomí obecenstvu, co se děje, co vidí. Hubert Knoblauch a Sabine Petschkeová pak na základě analýzy záznamu a komparace materiálů z 19. století vyslovili tezi o zásadní změně charakteru místních mariánských zjevení: Marie není představována jako neviditelná osoba stojící vně, na určitém místě, ale je přítomná

uvnitř těch, co ji vidí. Druhým příspěvkem v této pracovní skupině byla analýza papežských vystoupení od Michaely Pfadenhauerové. Jako všechny velké události jsou i papežská vystoupení událostmi mediálními – to, co vyhovovalo Janu Pavlu II. (např. líbání země při výstupu z letadla bylo jeho „značkou“), nemusí vyhovovat jeho nástupci. Třetí příspěvek, analyzující záznamy náboženských prožitků v hnutí Fiat Lux, přednesl Bernt Schnettler, který zdůraznil potřebu etnografického výzkumu v náboženské komunitě, jež musí předcházet vlastní analýze videozáznamu.

Autoři této zprávy Lucie Hlavinková a Roman Vido byli se svými příspěvky o sekularizaci v české společnosti zařazeni do sekce věnované vývoji religiozity v bývalých komunistických státech střední a východní Evropy. Zde dominovaly především příspěvky založené na empirických výzkumech, přinášející tzv. tvrdá data z jednotlivých států tohoto regionu. Jednalo se zejména o výzkumné zprávy dlouhodobějších projektů. Z přednášejících uveďme např. Sergeje Flereho („Questioning the Need for a Special Methodology for the Study of Eastern Orthodoxy: Notes on Peculiarities of Eastern Christianity“) či Gergelye Rostu, spolupracovníka Miklóse Tomky z Maďarska („Secularization and Social Differences: Youth and Religion in Hungary“).

Zajímavou zkušenost pro české „prvoúčastníky“ znamenalo setkání v rámci tzv. linguistic groups. V našem případě šlo o skupinu určenou pro badatele a badatelky ze střední a východní Evropy vedenou polskou socioložkou a editorkou řady sborníků o náboženství v postkomunistické Evropě Irenou Borowik. Národnostní skladba tohoto setkání byla pestrá; žel česká sociologie zde (až na R. Vída) nebyla zastoupena vůbec (mimo nás se za Českou republiku účastnil konference jen Tomáš Havlíček z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze). Ještě o něco hůře na tom bylo Slovensko, které na akci „vyslalo“ pouze jedinou prezentující účastnici – Michaelu Moravčíkovou z Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví v Bratislavě. Na tomto místě je třeba jen litovat malé české účasti. Nejen česká sociologie, ale ani religionistika by určitě neměla nechávat akce podobného významu bez povšimnutí. Připravujeme se tak o přehled o aktuálním dění v evropské, ale i světové sociologii náboženství „z první ruky“. A současně přicházíme o možnost podělit se na mezinárodním fóru o vlastní zkušenosti a prezentovat nové informace a poznatky ze svého „národního kontextu“.

Na závěr je třeba dodat, že organizátoři konference zpřijemnilí všem zúčastněným pobyt nejen několika společenskými událostmi, ale i dobře zpracovanými informačními materiály, výbornou organizací a velice dobře zvládnutou přípravou včetně emailové komunikace před zahájením konference. Bližší informace o průběhu akce lze získat také na webových stránkách konference na adrese <<http://www.sisr2007.de>>.